

befinnas sakna rätt god grund. Ty företager sig hvarje ny läroboksförfattare att skapa nya termer efter sin insigt, måste detta medföra en för undervisningen högst menlig villervalla.

Boken är enligt företalet ämnad till lärobok i söndagsskolorna. Definitioner och förklaringar äro särdeles noggranna, vittnande om Förf:s stränga konsekvens och omsorg om uttryckets korrekthet. Huru nödvändig denna noggrannhet varit, kan slutas deraf, att en fullständig aritmetik här är sammanträngd på fyra tryckta ark. Men denna nödtvungna korrtthet gör också boken i hög grad svårläst.

10

PYHÄN RAAMATUN HISTORIA. TURUSSA 1859.

Man har här Hübners Bibl. historia, omarbetad af Åkerblom, öfversatt af E. O. Stenberg – boken i katechesformat.

Det är väl icke något för denna historia särskildt utmärkande, ehuru dess slutkapitel lifligt om förhållandet påminner, att kyrkans lära angående Gamla Testamentet inledt den i en snara, ur hvilken den synes icke kunna befria sig. När nemligen den Mosaiska läran göres till en specifikt gudomlig uppenbarelse, blir det alltid oförklarligt, hvarföre ännu en ny uppenbarelse varit nödvändig. Kyrkohistorien lärar nogsamst, att det isynnerhet varit gamla testamentet, som gifvit de mest utsäfvande sekterister stöd för deras läror. Den åtskilnad, teologerna göra mellan dess profetiska och historiska skrifter, hjälper uppenbarligen föga häremot; ty äfven de profetiska innehålla brandämnen nog. När man åter vill befria sig från dem genom förklaringen, att judendomen varit blott en förberedelse till kristendomen, som icke förmår eller förmått skänka sina bekännare evig salighet, måste det blifva oförklaradt, hvarföre Gud ålagt ett släkte att genom årtusenden bekänna en förvänd lära, medan ett annat bättre upplyst skördar frukten af denna villfarelse. Det tillåtes icke de arma Judarne att hafva varit saliga af sin tro; deras enda titel till miskund är, att de hoppats på en Messias – för Parisarne och Helsingforsboarne t. ex. och för de kristliga armeerna i Italien: »totisesti hurskaat heistä panivat kuitenkin autuutensa toivon erinomattain uskoon siitä luvatussta Messiaksesta eli Wapahtajasta.» Det är allt en fortsättning af den kristendom, som förföljt Judarne, men ifrat för deras religiösa skrifers gudomlighet och på denna räkning fördömt, ja slaktat medkristna, hvilka icke lika strängt vidhållit de i dessa skrifter framställda läror.

Vi befara, att öfversättningen skall befinnas något vanvårdad.

På den af Lillja & C:o utgifna nya kartan öfver Finland hafva vi nöjet fästa uppmärksamheten genom en benäget meddelad anmälan.

J. V. S.

19 UTLÄNDSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 5, maj 1859

Under det så mycket skrives och läses, är litteraturen fortfarande fattig på skrifter, hvilka skulle tilldragit sig en allmännare uppmärksamhet ens i de länder, hilkas nationallitteratur skriften tillhör. Vi meddela här en korrt notis om ett och annat af det mera utmärkta.

Lärorik, ehuru icke egnad för en större läsarekrets, är Napoleon's korrespondens:

Correspondance de l'Empereur Napoléon, hvaraf två band utkommit. Det är känt, att Napoleon stod i den lifligaste direkta brefvexling tidigare med Direktorium och dess ministrar, senare med sina bröder, sina öfriga ståthållare i skilda länder och sina egna ministrar, äfven då han jemte dessa vistades i Paris, men isynnerhet från fältlägren. Det är dessa otaliga bref, som nu framläggas för allmänheten – om utan föregånget urval kan ingen så noga veta. Likväl utvisar det i de utkomna två banden meddelade, att man icke skytt låta läsaren lära 10 känna herrskarens innersta tankar, åtminstone i förhållande till de kufvade folken. Ett flertal af dessa bref, skrifna af generalen Bonaparte, röra Italien. Tidigare hafva, såsom läsaren känner, Joseph Bonaparte's memoirer och hans korrespondens med Napoleon utkommit. Nu åter hafva nyligen *Mémoires & correspondance politique & militaire du prince Eugène m. m.*¹ sett dagen. Det inre af Italiens politiska historia under Frankrikes öfvervälde har sålunda blifvit ganska utförligt framlagdt. Under sinnenas närvarande stämning mot Frankrike har man i Tyskland också icke försummat, att med utdrag ur dessa samlingar söka visa, hvad Italien har att vänta af ett nytt Franskt herravälde. 20 Det arma landet får väl trösta sig dermed, att det dock är ett ombyte. Sällsamt är, att af Napoleons egna bittra anklagelser finna, att dessa hjeltar, som honom segrade i de Italienska fälttågen, voro föga bättre än ett röfvarband. Ingen stränghet ville hjälpa. Soldaterna plundrade, officerare och kommissarier stulo. De tietal miljoner, Napoleon tog för härens underhåll och Franska statskassan, komma härvid icke i beräkning. Det är kriget i alla tider med föga variation.

Af *Guizot's Memoirer* har först 2:a bandet utkommit, sträckande sig till Julirevolution och närmaste tiden derefter. Det synes, som om det icke skulle innehålla tillräckligt nya upplysningar, för att väcka ett 30 högre intresse; och Förf:s framställning har äfven i hans tidigare arbeten mera af det Tyska allvaret än af den Franska lifligheten – som isynnerhet är på sin plats i memoire-litteraturen.

Vid kapitlet memoire-litteratur må äfven nämnas:

Feldherrn-Stimmen aus und über den Polnischen Krieg (1831). Leipzig 1858 – utgifna af F. v. Smitt, bekant såsom utgifvare af äfven andra papper förnämligast ur Ryska källor. Hufvudinnehållet i närvarande skrift är hemtadt ur den Ryska berömda generalen Toll's under kriget förda anteckningar, i hvilka furst Paskewitsch icke är skonad. Äfven 40 Polska härförars meddelanden äro upptagna, såsom Chrzanowski's och Prondzynski's. De utdrag vi läsit visa, att innehållet är både af historiskt värde och egnadt att väcka deltagande i en större läsarekrets.

Historieforskningen riktar för hvarje dag vetenskapen med ett allt större material. Också finnas de, som med framgång förvandla detta material till litteratur, så att historien jemförelsevis är väl representerad. Vi hafva tid efter annan påminnt om fortgången af Thiers' och Macaulay's berömda arbeten. Likaså har i detta blad en särskild uppsats (i bladets Marshäfte) varit egnad åt Tysklands nyaste historieskrifning. Arbeten af Schlosser, Ranke, Gervinus hafva också blifvit 50 anmälda (Julihäftet 1858). Så vidt oss bekant, har utom de i dessa artiklar nämnda Engelsmannen *Carlyle*, förut berömligen känd såsom Franska revolutionens beskrifvare, väckt mesta uppseende genom sitt

¹ I Tysk öfversättning: »Denkwürdigkeiten u. Correspondenz» etc. Halle 1858.

nyaste arbete:

History of Friedrich II of Prussia, hvaraf en Tysk öfversättning utkommer i Berlin. Ehuru väl författaren gjort egna forskningar för sitt arbete, är det likväl icke genom dessa, utan genom kärf och qvick framställning samt genom originela bedömanden han främst utmärker sig och satt den Tyska kritiken i harnesk. Med mindre buller och bång, men troligen med vida mera blifvande anseende, har hans landsman *Georg Grote* Esq. fulländat sin historia öfver Grekland:

History of Greece. London 1846–56.

- 10 Författaren är förunderligtvis en affärsman, bankir, dertill ledamot i underhuset. Hans verk i 12 volymer och 2 band Bihang är fullt af lärdom och har i den vetenskapliga verlden vunnit stort anseende, så att den Hellenist, som icke känner Grote's arbete, numera icke lönar mödan att tala om. En stor förlust har den Engelska historieskrifningen lidit genom Nordamerikanaren *Prescott's* nyligen timade död, i följd af hvilken hans utmärkta Philip II:s af Spanien historia förblir ofulländad.

- 20 I Frankrike måste under nuvarande regime historiens sånggudinna tala med försigtig tunga. Högsta ordet hafva der för närvarande de af ministerierna inspirerade och betalade brochyerna, som skola öfvertyga Europa, att dess civilisation icke har något annat värn, än enväldsmakten.

Poesi söker man i närvarande tid förgäfvets, ehuru alla kataloger äro fulla af Dikter och Sånger och Samlingar af allt detta. Vårt bedömande kan naturligtvis icke stöda sig på någon egen granskning; vi draga slutsatsen endast deraf, att intet nytt namn förmår vinna en hågkomst utöfver tidningsnumrets, i hvilket det ifrågavarande häftet anmäles.

- 30 Lyriska poesin synes i Frankrike vara snart sagdt utdöd, sedan V. Hugo drifvits ur landet, Lamartine gått under, frestad först af populariteten, derefter af hågen att fortfarande vara grand seigneur icke blott grand homme, och sedan Alfred de Musset lemnat det jordiska. Samma mara trycker på detta lands poesi som på dess historie.

Men äfven England är icke bättre lottadt. Intet nytt i lyrik derstädes förmår bana sig en väg utöfver landets gränser.

- 40 I Tyskland utkomma Geibel's, Hebbel's, Freiligraths dikter i nya upplagor – den sistnämndes redan i 18:e upplagan. Äfven äldre skalders arbeten omtryckas flitigt. Bland dessa nämna vi *Rücherts' Gedichte* (11:e uppl.) och en praktupplaga af hans så sköna »Liebesfrühling» – en väl vald gåfva, att bortgifvas af förtjusta unga män med pengar – eller kredit. Likaså har en ny fullständig upplaga af *Körners Werke* utkommit med biografi och litterär-historiska notiser. Bland det nya nämna vi för titelns skuld: »Die Tochter Jephta's» af Eugenie Stillfried, emedan den manar till en jemförelse med Nervander's i vissa delar så utmärkta dikt med samma ämne.

- 50 I dramatisk väg gjorde för ett år tillbaka *Der Fechter von Ravenna* uppseende genom en strid, som fördes om författareskapet. Den sannskyldige författaren är, såsom sedan upplystes, *Halm* (Münch-Bellinghausen). Men förunderligt nog hade samtidigt en fattig skolmästare behandlat samma ämne och insändt sitt opus till Laube, hofteaterns i Wien dramaturg. När nu Halms lika nämnda och i flera delar lika anlagda stycke gafs, sökte skolmästaren ehuru förgäfvets göra sin uppfinningsrätt gällande. Af *Brachvogel*, författaren till »Narciss, Rameaus Neffe» och flera mindre kända teaterpjäser, har man ett nytt

stycke, *Adalbert von Rabanberge*, hvilket dock lika litet slagit an, som Halm's »Fäktare». I Frankrike är *Octave Feuillet* en ny stjärna bland teaterförfattarna. Att han dock icke mycket höjer sig öfver arbetarena för dagen, bevisar sig deraf, att han uppträdt med en bearbetning af en roman, likväl deri skiljande sig från madame Birch-Pfeiffer, att *Roman d'un jeune homme pauvre* äfven såsom roman är hans egen, och att den som dram är formad i en vers, hvilken tillvunnit sig de för frasen och språket så svaga Fransmännens synnerliga bifall.

Svenska litteraturen af denna vårs sändning bjuder ett och annat större uppmärksamhet värdt. Af *Fryxell's Berättelser* har 27 delen utkommit, utgörande sjunde häftet af Karl XII:s historia eller »regering», såsom det undantagsvis heter på detta häftes titelblad. Det är icke utan, att icke författaren med detta häfte gäckat mången läsares väntan. I sjetten häftet har nemligen berättelsen icke hunnit längre än till Karl XII:s återkomst till Sverige. Man väntar sig att i det sjunde få läsa om Görtziska företagen och underhandlingarne, om Norrska fälttåget och hjeltens död – allt tilldragelser, rörande hvilka den utmärkta författarens anföranden och omdömen säkert skola komma att ega stor vikt. I stället öfverraskas man med en karakteristik öfver »Karl XII och hans samtida». Vi skola i nästa nummer meddela karakteristiken öfver Karl XII sjelf, så mycket hellre som vi vid anmälan af föregående delar fästat läsarens uppmärksamhet på förf:s bedömande öfver honom, och detta i sjelfva verket utgör det mest karakteristiska i arbetet. Författaren har deri modigt brutit med föregående historieskrifvare och allmänna meningen i Sverige under halfannat sekel.

En ny roman af *Mamsell Bremer* är alltid i Svenska litteraturen en företeelse af vikt – ehuru väl i Sverige numera intet offentligt blad finnes, som fäster någon vikt alls vid landets litteratur. *Fader och Dotter, en skildring ur lifvet* heter den nya teckningen ur hvardagslifvet – »Jag är trött», säger författarinnan, »åt den gamla visan om älskares suckar, förhoppningar, qval, gnabb, försoning, förtjusning och lycksalighet eller förtviflan; trött att sjelf skriva om den, som om lifvets roman icke hade någon skönare, någon högre!» Författarinnan påstår icke bestämdt, att hon är trött att läsa den romanen, endast trött att skriva den. Än mindre trött att läsa är den egentliga romanläsande verden, och författarinnan »känner det i luften». Hon har velat skildra en roman mellan far och dotter, i hvilken alltså den barnsliga kärleken vore allt; men hon har derbredvid i sjelfva verket skildrat en kärlekens hvardagshistoria, till hvilken det är säkert att hvarje läsares intresse skall vända sig. Fadrens och dottrens förhållande har det falska, att qvinnan »skall» lemna fader och moder, – icke afsvärja sig sin kärlek derföre, att fadren finner det obehagligt att stanna ensam eller flytta till annan ort. Äfven om uppoffringen vore än starkare motiverad, förblir det ett undantag mot den allmänna ordningen. Men konstens föremål är det allmänna, förnuftiga, icke det tillfälliga. Vi befara derföre, att kollisionen skall synas sökt och tvungen och i följd häraf gå miste om läsarens deltagande. De qvinliga karaktererna äro som vanligt väl tecknade; de manliga figurerna finnas der som statister, hvilka icke kunna umbäras. Skildringen är gjord med författarinnans kända stora talang.

Om Språkfrågan af Robert von Kræmer. Sthlm 1858.

Denna skrift, en samling af tidningsartiklar, hvilka förf. i ämnet offentliggjort, har blifvit Red. tillstånd, och vi anse oss derföre skyldiga, att med några ord anmäla densamma.

Förf:s allmänna sats är den, att en nations skriftspråk bör öfverensstämma med dess talspråk, de litterärt bildades i landet talspråk nemligen – och med detta i dess vårdade form. Hvad han i Svenska skriftspråket finner häremot stridande är bruket af personaländelse i verbernas pluralis: t. ex. vi *gå*, j *gån*, de *gå*, vi *gingo*, j *gingen*, de *gingo*, i st. f. hvad han anser vara det sedvanliga talspråket: vi *går*, j *går*, de *går*, vi *gick*, ni *gick*, de *gick*; och vidare begagnandet af bestämd artikel *en* för pluralis af vissa neutra, der talspråket begagnar *ena*, t. ex. bruket, bruken i st. f. brukena, husen i st. f. husena. Slutligen anser förf. bruket af imperfectum conjunctivi och af personalpronomen *han*, *hon*, icke *den*, ännu i talspråket vara sväfvande och kunna så förblifva äfven i skriftspråket.

Det är således icke mycket, hvartill förf:s reformifver sträcker sig. Vi skulle tro, att här i Finland det bildade talspråket i båda förstnämnde punkter är mera öfverensstämmande med skriftspråket, än det lär vara i Sverige. Man säger väl allmänt nog: vi *går*, men sällan: vi *skrifver*; deremot vanligt både: de *skref*, och de *gick* – sällan: de *bröt*, utan då vårdslöst di *bröt*. Men huru än härmed förhåller sig, säkert är, att det förefaller verkligen vedervärdigt att *läsa* ett språk, sådant som författaren skrifver det: t. ex. »Om nu de nyaste språkenas förändringar *befinns* vara» – »många skäl *talas*» – »skilnaderna *är*» o. s. v. Han skrifver »*ha*», »*uppdra*», men också »*har*».

En annan sak är det, att mängden af ändelser icke kan anses för något företräde i ett språk. Detta, samt att verbets personaländelser ingalunda äro i Svensk skrift outhärliga, har Hr v. K. till full evidens bevisat. Hvarföre alla språk i sin barndom varit rikare på ändelser, synes oss vara lätt förklaradt. Den obildade tanken förmår icke fasthålla föreställningarne och begreppen, utan att för hvarje af dem hafva ett särskildt ljudligt tecken. Vid en ringare grad af utveckling älskar människan också att försinnliga, i bild, symbol, tecken åskådliggöra, hvad som föregår i hennes ande. Detta sammanhänger med den poetiska håg, som man finner vara allmänare i folkens barndom. Men deraf följer icke, att språket då vore mera poetiskt. Med stigande bildning tager äfven i språket tanken ut sin rätt, det sinnliga tecknet (i ljudet) blir likgiltigare, och satsfogningen hufvudsak. Språket får då sin poesi i denna sin fogsamhet för uttryckandet af djupare tankar, ideer.

Herr v. K. synes af värma för sina yrkanden hafva blifvit förd till ganska omfattande studier, för att stödd på dessa grundligt bevisa desammas berättigande. Boken innehåller derföre en skatt af insigt för hvar man, och förf:s klara och konsekventa framställning gör dess inhemtande lätt och angenämt. Sina motståndares anförda skäl har han också fullkomligen vederlagt, och isynnerhet står sig Svenska Tidningens Ernst Ludvig slätt inför hans öfverlägsna insigter och skarpsinne.

Men föga troligt är dock, att Hr v. K:s bevisning kommer att verka något särdeles för den reform, han eftersträfvat. Sådane reformer ske icke på grund af förnufts slut. När verkligen engång personaländelserna försvunnit ur talsvenskan, skall äfven det stötande i deras utelemnande ur skriftspråket försvinna, och någon stor författares exempel skall blifva afgörande.

Bland det icke ringa antalet öfversättningar från andra länders litteratur, nämna vi:

Religiösa föredrag af F. Colani.

Författaren är en i vacker mening frisinnad fransk protestantisk

prest, ifrare för religiositet i tänkesätt och handling, icke för teoretiska läror. Öfversättarens namn (Ignell) är en borgen för, att dessa föredrag hafva ett värde utöfver det vanliga.

Karakttersskildringar af länder, folkslag och städer, samlade af W. Grube. 2 delar.

Första delen af öfversättningen har redan länge funnits i bokhandeln, den andra är inom året utkommen. Arbetet är detsamma, ur hvars andra del öfversättningar blifvit meddelade i senaste årgången af detta blad: »Bilder från Hindostan», »Bilder från Nordamerikanska Vestern». Skildringarne äro utdrag ur berömda resebeskrifningar. Af nämnda prof kan läsaren bedöma, att de äro väl egnade äfven till läsning i skolor, för att åt de vanliga torra namnregistrena gifva någon menisklig mening. Likväl torde urval böra ske.

J. V. S.

20 DAGENS POLITISKA LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 6, juni 1859

Af den politiska litteraturen för dagen hinner ganska litet till vårt aflägsna land: och på massan vore icke heller mycket förloradt, om blott det ringa skulle vara med omsorg valdt och verkligen egnadt att upplysa. Landets enda politiska blad, det officiella, har, om någonsin, åtminstone icke på de senare åren haft någon mening i sina politiska meddelanden, hvilka vanligen äro på måfå samlade ur Svenska Tidningen. Äfven sistnämnda blad, det mest lästa utländska, redigeras icke mera med samma talang, som tidigare utmärkte detsamma. Erkännas må likväl, att de källor, detta blad troligen ur andra hand begagnar för den allmänna Europeiska politiken, af Engelska pressen *Times*, stundom *Daily News* och *Economist*, af den Tyska förnämligast *Weser Zeitung*, verkligen utgöra det förnämsta, som för tiden kan anlitas. Sjelfständiga åsikter, stödda på allmänna grundsatser och djupare insigt i närvarande tids politiska förhållanden, hafva i den Svenska pressen nära nog alltid saknats.

Men äfven den öfriga utländska pressens sjelfständigare politiska organer befinna sig synbarligen i närvarande stund i ett generadt förhållande. Man må anse det för ett bevis på den Franska enväldsherrskarens och hans medhjelpares stora klokhet, förhållandet är verkligen, att han intagit en ställning, i hvilken han icke kan hafva Europa's allmänna opinion emot sig.

Vi tala då icke om den ungdomliga entusiasm, som i Napoleon III – eller kanske hellre i Fransmännen – ser Italiens ädelmodiga befriare. Men äfven för den lugnaste betraktare måste det vara önskvärdt, att ett politiskt tillstånd, sådant som Italiens under Österrikiskt öfvervälde, måtte upphöra; och hvar och en, som på historiens blad läsit, att det icke är de stora rikena, utan de sjelfständiga *nationer*, som fört menskligheten framåt, hoppas gerna på en tid, då äfven det moderna Italiens folk åter skall intaga en plats i dessa nationers led. Allt detta kommer Frankrikes beherrskare väl till pass, så att de äro få, som vilja obetingadt fördöma detta hans andra krig till förverkligande af det famösa kejsarliga inträdestalet: »Kejsaredömet, det är freden.»

Man kan sammanfatta denna den allmänna opinionens riktning deri: att, ehuru den Franska kejsarstyrelsen är och varit våldsammare än t. o. m. den Österrikiska, den senare likväl af samtidens medvetande